

ALURE CERBUNG “GARISING PEPESTHEN” ANGGITANE SUROSO Bc. Hk : TINTINGAN STRUKTURAL

Dheininggar Gustida N.

Abstrak

Cerbung “Garising Pepesthen” anggitané Suroso Bc. Hk mujudake crita kang narik kawigaten, mligine yaiku ing babagan alur. Alur kang dipunjerake sajroning crita iki yaiku *suspense*, *surprise* lan *konflik*. *Konflik* nyebabake anane *suspense* lan *surprise* sajroning crita iki. Bab mau katitik saka anane *suspense*, *surprise*, lan *konflik* kang diandharake kanthi apik.

Adhedhasar lelandhesane panliten iku, mula bisa ditetepake underane panliten, yaiku: (1) kepriye strukture alur sajroning cerbung “Garising Pepesthen”? (2) kepriye gegebengane alur sajroning cerbung “Garising Pepesthen”? Ancase panliten iki, yaiku: (1) njlentrehake strukture alur sajroning cerbung “Garising Pepesthen”; (2) njlentrehake gegebengane alur sajroning cerbung “Garising Pepesthen”. Paedah ing panliten iki, yaiku: (1) Sastra Jawa Modern; (2) piwulang sastra; (3) pamaos.

Metode kang digunakake ing panliten iki yaiku *deskriptif kualitatif*. Sumber data ing panliten iki yaiku cerbung “Garising Pepesthen” anggitané Suroso Bc. Hk kang kapacak ing kalawarti Panjebar Semangat, edhisi 22-36, taun 2012. Data ing panliten iki yaiku tetembungan lan ukara ing cerbung “Garising Pepesthen” kang gegayutan karo alur. Data kang dikumpulake kanthi cara studi pustaka. Tata cara nganalisis data nggunakake metode analisis deskriptif lan analisis struktur, kang nggunakake teori struktural kang dipunjerake ing peranan alur.

Asiling panliten iki nuduhake manawa alur ing cerbung “Garising Pepesthen” nengsemake saengga bisa nggawe gregeten. *Konflik* batin lan *konflik* antarane paraga kang dumadi ing cerbung “Garising Pepesthen” amarga disebabake dening dr. Anggun kang ora disarujuki sesambungan karo Endah Ratriningsih. *Suspense* kang diandharake bisa nuwuhake rasa kepingin ngerti lan penasaran marang dalan uripe paraga dr. Anggun. *Surprise* kang ana ing cerbung iki gawe kecelik. Ni Luh Lusiningtyas ora bisa nerusake sesambungan karo dr. Anggun, amarga Ni Luh Lusiningtyas jebule adhine dr. Anggun.

1. PURWAKA

Sastra yaiku salah sawijining wujud nyata saka asiling sastrawan nyuntak ide-ide kang kreatif. Objek kang digunakake sastrawan sajrone karya sastrane yaiku manungsa sarta panguripane kanthi njlentrehake daya imajinasi supaya bisa narik kawigatene para pamaos. Miturut Semi (1988:8) sastra yaiku karya seni kreatif kang nggunakake manungsa lan kabeh kedadayan-kedadayan minangka objeke. Supaya bisa nuwuhake asil kang endah lan kreatif sastrawan kudu bisa kreatif sajroning medharake karya sastra.

Salah sawijining *genre* sastra Jawa Modern yaiku crita fiksi mligine cerita sambung utawa cerbung. Miturut KBBI, cerbung utawa crita sambung yaiku crita rekan kang diamot saperangan mbaka saperangan kanthi cara urut ing sajrone layang warta utawa kalawarti (2001:210). Wujude cerbung dawa padha kaya novel, nanging cerbung diterbitake ing kalawarti-kalawarti kanthi cara sambung-sinambung lan kapacak ing kala tartamtu.

Unsur-unsur pambangun karya fiksi ana rong jinis, yaiku unsur ekstrinsik lan unsur intrinsik. Unsur ekstrinsik yaiku unsur kang ana ing sanjabane karya sastra, nanging ora langsung nduwe daya pangaribawa tumrap karya kasebut. Unsur intrinsik yaiku unsur kang

dadi pamangun karya sastra, kaya ta kedadayan, crita, alur, paraga, tema, latar, sudut pandang, basa utawa lelewaning basa. Miturut Stanton, alur yaiku crita kang isine urutan kedadayan, nanging saben kedadayan iku digayutake kanthi sebab-akibat (sajroning Nurgiyantoro, 2005:113). Sajroning alur ana perangan kang diarani konflik. Konflik yaiku samubarang kang nduweni sipat dramatik lan ana aksi sarta reaksi (Wellek lan Weren, 1990:285). Wujud konflik kang bisa dituwuhake ing cerbung salah sijine yaiku konflik batin. Konflik batin yaiku konflik klawan atine manungsa dhewe kang bisa awujud rasa lara ati, rasa mangkel, tresna asih, uga bisa kuciwa (Nurgiyantoro, 2005:124). Konflik batin sajroning cerbung direka daya lan dipungkasi dening sastrawan kanthi cara manekawerna.

Semono uga kang kinandhut sajroning cerbung “Garising Pepesthen” kang kapacak ing kalawarti *Panjebar Semangat* taun 2012. Cerbung “Garising Pepesthen” narik kawigaten kanggo ditliti mligine ing babagan alur, perangane yaiku struktur alur lan gegebengan alur. Struktur alur minangka unsur kang wigati sajroning ngrembakane alur, wujud yaiku kedadayan, *konflik*, lan *klimaks*. Gegebengan alur minangka gegebengan kanggo ngrembakake alur, wujud yaiku *plausibilitas*, *suspense*, lan *surprise*, nanging kang dipunjerake yaiku ngenani *suspense* lan *surprise*. *Plausibilitas* ing cerbung “Garising Pepesthen” iki ora dirembug amarga paraga crita kang nduwe prakara durung tamtu manungsane dhewe nduwe prakara kaya paraga crita. Saliyane iku durung tamtu manungsa dhewe bisa mungkasi prakara-prakara kaya paraga crita. Strukture alur lan gegebengane alur sajroning cerbung “Garising Pepesthen” iku nengsemake, amarga *suspense*, *surprise* lan *konflik* bisa kabangun saka urutan kedadayan.

Cerbung “Garising Pepesthen” iki diripta dening sastrawan produktif yaiku Suroso Bc. Hk kang kalebu sastrawan *dekadhe* taun ‘70-an, sabarakan karo Tiwiek S.A lan Djajus Pete, lan liya-kiyane. Karya sastra kang diripta dening Suroso Bc. Hk arupa crita sambung kang asring kapacak ing kalawarti *Panjebar Semangat* kanthi migunakake basa Jawa ngoko lan basa Jawa krama kang digunakake ing pacelathon antarane paraga wong enom marang wong tuwa. Karya sastra reriptane panjenengane kalebu karya sastra hiburan kang bisa narik kawigaten, amarga karya sastrane akeh kang nyritakake ngenani kedadayan kang ana ing urip sabendina lan basa kang digawe gampang kanggo dingerteni. Karya sastra kang diasilake dening Suroso Bc. Hk ing antarane yaiku *Njareme pangigit-igit*, *Racun-racun ing Puri Buleleng* lan isih akeh maneh karya liyane.

Underane panliten ing panliten iki yaiku nggunakake metode *deskriptif kualitatif* lan dianalisis nggunakake analisis struktural kanggo nyuguhake urutan-urutan kedadayan adhedhasar teks cerbung “Garising Pepesthen” kanthi migunakake basa kanggo mangsuli prakara kang ditliti. Sajroning nganalisis data kang ditindakake tata carane ana lima, yaiku: (1) maca lan mangerteni cerbung “Garising Pepesthen”, (2) data kang wis nglumpuk diklasifikasikake miturut underane panliten, (3) nganalisis data gegayutan karo underane panliten, yaiku *suspense*, *surprise*, lan *konflik* nggunakake teori struktural, (4) intepretasi asil analisis kanthi maca sacara hermeneutik, (5) nggawe dudutan.

2. ANDHARAN

2.1 Stukture Alur Sajroning Cerbung “Garising Pepesthen”

Strukture alur kaperang dadi telu yaiku kedadeyan, konflik, lan klimaks. Kedadeyan iku cekake minangka gantine kahanan siji ing kahanan liyane. Konflik ngemu teges samubarang kang dramatik, kang imbang lan ana aksi sarta walesan (reaksi). Sing pungkasan klimaks yaiku konflik kang ana ing paling ndhuwur, lan kedadeyan iku ora bisa ditampik dening paraga.

2.1.1 Kedadeyan

Kedadeyan utawa peristiwa bisa ditegesi minangka gantine kahanan siji ing kahanan liyane (Luxemburg dkk, 1991:150). Sajroning cerbung *Garising Pepesthen* iki ana rong kedadeyan miturut urutane, yaiku kedadeyan kronologis lan kedadeyan logis. Kaya kang diandharake dening Luxemburg dkk (1991:149) ngenani alur, yaiku urutan kedadeyan kanthi cara kronologis lan logis kang nduweni sesambungan saka apa kang diakibatake utawa dialami dening paraga.

2.1.2 Konflik

Konflik kalebu unsur kang penting sarta kalebu unsur kanggo ngrembakakake alur. Konflik bisa tuwuh amarga anane samubarang kang sipate ora nyenengake kang dialami dening wong siji lan sijine. Ing cerbung iki konflik-konflik kang disebabake krana anane konflik internal lan konflik eksternal. Konflik-konflik kang dialami ing cerbung iki yaiku konflik batin paraga-paraga cerbung lan konflik batin antar paraga.

2.1.3 Klimaks

Klimaks yaiku nalika konflik ana ing tingkat kang ndhuwur, lan kedadeyan iku ora bisa ditampik dening paraga (Stanton sajroning Nurgiyantoro, 2005:127). Klimaks bisa tuwuh amarga anane konflik, nanging ora kabeh konflik bisa ana ing titik klimaks (konflik ora ana pungkasane). Ing karya fiksi ora gampang anggone nemtokake klimaks, amarga klimaks ing sajrone konflik bisa luwih saka siji. Mula kudu titi lan tliti supaya bisa nemtokake klimaks ing konflik crita.

2.2 Gegebangane Alur Sajroning Cerbung “Garising Pepesthen”

Gegebangan alur perangane yaiku *suspense* lan *surprise*. *Suspense* yaiku rasa kepingin weruh ngenani kedadeyan apa kang bakal dialami sabanjure, mligine kanggo dialami paraga (Abrams sajroning Nurgiyantoro, 2005:134)

Sawijining crita kang bisa narik kawigaten saliyane *suspense* utawa rasa kepingin weruhe pamaos uga nyebabake anane *surprise* utawa rasa kaget (Abrams sajroning Nurgiyantoro, 2005:136).

3. DUDUTAN

Cerbung “Garising Pepesthen” anggitané Suroso Bc. Hk minangka karya sastra hiburan arupa crita sambung kang kapacak ing kalawarti *Panjebar Semangat* kanthi migunakake basa Jawa ngoko lan basa Jawa krama kang digunakake ing pacelathon antarane paraga wong enom marang wong tuwa. Cerbung iki kalebu crita kang narik kawigaten, mligine ing babagan alur. Wujud alur kang wigati sajroing crita iki yaiku *suspense*, *surprise* kang ana sajroning gegebengane alur lan *konflik* kang ana ing sajrone strukture alur.

Konflik sajroning cerbung “Garising Pepesthen” ana loro, konflik kang dumadi saka batin paraga yaiku konflik batin dr. Anggun kang bingung karo Endah Ratriningsih amarga kerep ngatonake rasa butarepane nalika dr. Anggun cedhak karo Yuanita, ana rasa bingung dr. Anggun karo sapa sejatine Pakdhe Rahardja, lan tuwuh rasa nelangsa nalika dr. Anggun sadhar yen dr. Anggun durung tamtu bisa sesambungan karo Endah Ratriningsih amarga dr. Anggun anake wong ora nduwe. Konflik batin paraga Endah Ratriningsih kang yaiku ana rasa bingung nalika dr. Anggun cedhak karo Yuanita, lan tuwuh rasa getun nalika nduwe pikiran ala marang Yuanita

Konflik kang dumadi saka antar paraga yaiku konflik antarane Bu Suharsa karo Pak Suharsa, dr. Anggun karo Bu Suharsa, Endah Ratriningsih karo Bu Suharsa. Kang nyebabake anane konflik yaiku dr. Anggun ora disarujuki anggong sesambungan karo Endah Ratriningsih, amarga dr. Anggun dudu keturunan wong ningrat.

Adhedhasar asiling panliten saka pitakonan kapindho alur dumadi saka anane *suspense* kang bisa dijlentrehake ing antarane sapa paraga Endah Ratriningsih, gegayutane Yuanita ing sesambungane dr. Anggun karo Ni Luh Lusiningtyas, gegayutane lagu “Blauen Donau” ing paraga Endah Ratriningsih lan Ni Luh Lusiningtyas, lan sesambungane dr. Anggun karo Ni Luh Lusiningtyas ing cerbung “Garising Pepesthen”. *Surprise* sajroning cerbung yaiku Endah Ratriningsih dudu anake Pak Suharsa lan Bu Suharsa dhewe, Endah Ratriningsih ninggal, lan wewadi kang kewiyak yaiku dr. Anggun ora bisa mbangun bale wisma karo Ni Luh Lusiningtyas amarga dr. Anggun lan Ni Luh Lusiningtyas tibake kakang adhi.

4. DAFTAR PUSTAKA

- Agustina, Dwi Siska. 2007. Skripsi. *Konflik Tokoh Dalam Cerbung Asmaradana Pangikete Tresna Asih Karya NY. Suyati yang Dimuat Pada Majalah Jayabaya Tahun 2003*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Unesa.
- Aminuddin. 2004. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Bandung: Sinar Baru Algensindo.
- Apriliza, Herlin Dwi. 2004. Skripsi *Analisis Alur dalam Cerpen Takasebune Karya Mori Ogai Kajian Struktural*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Unesa.
- Arikuntoro, Suharsimin. 2006. *Prosedur Penelitian: Suatu Pendekatan Praktek*. Jakarta: PT. Rineka Cipta.
- Suroso. 2012. *Cerbung “Garising Pepesthen” Sajroning Panjebar Semangat Edhisi Nomer 22-36*. Surabaya: PT. Percetakan Panjebar Semangat.
- Darni. 1994. *Artikel Makna Radikal Karya Keliek Eswe*. Jurnal Ilmiah Prasasti
- Hardjana, Andre. 1994. *Kritik Sastra: Sebuah Pengantar*. Jakarta: Gramedia.
- Luxemburg, Jan Van dkk. 1991. *Pengantar Ilmu Sastra (terjemahan oleh Dick Hartoko)*. Jakarta: Gramedia.

- Meilia, Prima A.K. 2012. Skripsi. *Konflik Batin Paraga Wanita sajroning Cerbung Tresna Kagiles Ila-ila Anggitane Mbah Brintik*. Skripsi tidak diterbitkan. Surabaya: Unesa.
- Moleong, Lexy J. 2009. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: PT. Remaja Rosdakarya.
- Nurgiyantoro, Burhan. 2005. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 1994. *Prinsip-prinsip Kritik Sastra*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- Ratna, Nyoman Kutha. 2004. *Teori, Metode, Teknik Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Rass, J. J. 1985. *Bunga Rampai Sastra Jawa Muthakir*. Jakarta: PT. Grafitipers.
- Semi, Atar M. 1998. *Anatomi Sastra*. Bandung: Angaksa Raya.
- Hutomo, Suripan Sadi. 1975. *Telaah Kesusastraan Jawa Modern*. Jakarta: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.
- Teeuw. A. 2003. *Sastra dan Ilmu Sastra: Pengantar Teori Sastra*. Jakarta: PT Girimukti Pasaka.
- Tim. 2001. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Pustaka.
- Wellek, Rene dan Austin Warren. 1990. *Teori Kesusastraan*. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama.
- https://login.yahoo.com/config/login_verify2?&.src=ym (diakses ing dina sabtu tanggal 26 Januari 2013)